

Kalapáti Ferenc: Óriásfelirat

Kalapáti első kötetének címlapján egy óriás-hegyező fényképe látható. Ezzel lehet kihagyecni az óriásceruzaát, és az óriásceruzával készíthető el az óriásfelirat. Egy másik lehetőség: a címlapon egy hétékőznapi méretű hegyező óriásira nyíltott felvétele található: így aztán nemcsak a ceruza kihagyecése képzeletbeli, hanem az elkészült óriásfelirat is fiktív. A választás az olvasó feladata.

Kettőt lapozunk a kötetben, s az ötödik oldalon egy Günther Grass-idézettel találkozunk: "...mosolya az állítólag eredeti Mona Lisáról készült másolatról festett másolaton látható mosolyra emlékeztetett." Mi áll itt mi helyett? Áll-e egyáltalán valami? Létezhet-e a valódi rajza, vagy fordítva: bármilyen rajz, kép, vers, mű, költészet tükrözheti-e valóban azt, amiről készült? Ezzel a kérdéssel kezdődik a kötet.

Ha a százegynéhányoldalas füzet kiindulását és végpontját nézem, tulajdonképpen nincs is nagy távolság e kettő között. A kötet utolsó darabja, "utóirata" ismét csak idézet, ezúttal egy újsághírből: "A kínai régészek kétévi kutatás után felfedezték a kínai nagy fal eddig ismeretlen részét, Senhszi északi tartományban. A falnak ez a része 100 kilométer hosszú. Kőtömbökből áll, s időszerűségünk előtt a 7. században építették. A kínai fal most összesen 5860 km hosszú." /101./ E részlet kiválasztása valószínűleg ugyanazzal a szándékkal történt, amellyel Kalapáti a mottót is választotta: valóban a valóság-e az, amit érzékelünk, amiről tudunk, amiről híreink, újsághíreink vannak, vagy csupán tuda-

"....csak úgy tesz mintha még nem léteznék...."

tunkban is e y korlátozott, a külvilágtól gyakorlatilag független képzet ál, mint a valóság egy elképzelt, csak számunkra létező, fiktív változata?

E két prózai idézet között van a kötet anyaga, harminchárom vers, öt ciklusba rendezve. Ha itt az "anyag" szót használom, ezzel nem is távolodom el túlságosan a kötet szellemétől. A versek ugyanis legfontosabb építő-elemeiket, a szavakat tényleg anyagként kezelik: ezeket használják, ezeket formálják, ezeket teremtik. Anyag a szó, önmagában, folyamatosan, központosítás, bármiféle írásjel nélkül, lemondva ezzel a mondatokká válás legcsekélyebb esélyéről. Nemcsak a kötet legszembevetőbb jegyét, jellemzőjét írom le ezzel: ezáltal jön létre ugyanis az a sajátos, a vers és az élőbeszéd határán álló szöveg-folyam, mely a kötet koncepcióját képezi. Vagy ahogy egy helyen Kalapáti írja: "mit is mit is / hogy orromra repül egy légy / amelyről elhitetném hogy magam varázsoltam oda / de egyben azt is hogy önmaga választotta ezt / amely se nem vers se nem próza / amely lekötözve sincs de elengedve se / amely már most sem létezik / csak úgy tesz mintha még nem léteznék / mint a fali csempék / egészen is csonkán / hát szeressék / vagy ne szeressék" /mit is, 30-31./ Ezek a versek valóban a határvonalon állanak, formájuk miatt nem ritkán az elemi közlés lehetősége és lehetetlensége határán, hiszen a szöveg nagyon gyakran tagolhatatlan, felbonthatatlan. Ez a tagolhatatlanság sokszor abban jelentkezik, hogy a sorok egymáshoz történő viszonyítása, értelmezése többféleképpen is elvégezhető. Tovább fokozza e többféleképpen érthetőséget Kalapáti a cuniculus vitae néhány helyén, ahol túl a felbontás-értelmezés nehézségein, a sorok olvasatához több ízben is alternatívákat ad.

A kötet címe és már említett utóírata találkozik a leghosszabb versben, az óriásfelirat a kínai nagy falra

című darabban. A sorok más- és másképpen választhatók el, és ezzel a szavak mögötti, feltételezett vagy valóban létező realitás lehetetlenné, leírhatatlanná válik. Nem elmond a vers, hanem széttöredezik, sorokra, szavakra bomlik. Ez azért is történhet meg, mert a versolvasó helyzetének többértelműsége mellett gyakran a versíró állása is bizonytalan: "valahol megszakadt / a köhögési inger / most majdnem röhögésit írtam / nyilván ez utóbbi lenne a pontosabb" /80-81./; "az autókban egy ideje nem működik a fék / vagy bele sem szerelték / mindegy nem / ismételve folyton és így igaz / vagy fordítva / a helyzeten nem változtat" /83./; "mert tagadom hogy tagadom hogy tagadom" /84./; "akárhogy forgatom nem megy / nyilván nem is ment soha / csak szeretted volna" /85./. Sok a vagy, az esetleg, a mindenesetre, a ha a kötetben, ezuttal a minősítések bizonytalanságának, és nem pontosabbá tételének jelzéseként; ezért aztán a költő önmaga világán minduntalan módosítani kényszerül. Módosítja minősítéseit, állításait, s alapállásává lesz a szó használatából eredő állandó változtatás. Mindeközben a vers is változik: a tagolhatatlanság miatt - ellenkezőleg azzal, amit várnánk - az óriásfeliratokból feliratok lesznek. S lassan vissza is érkezünk a kötet két kitüntetett pontjához. Kiindulásában igazán izgalmas költészet ez, s a mottó és az utóirat "közötti rész" teszi világossá, hogy a valódi és a teremtett között nem feltétlenül kell lennie kapcsolatnak.

Kalapáti Ferenc jó verseket ír, s kevés kivétellel nem is hajtja túl őket: az egyes darabok nem az automatikus írás eredményei. Érdekes módon a terjedelmesebb darabok, különösen a vonat amely visz a sehozba ciklus hosszabb versei erőteljesebbek, pedig a túlírásnak mintha inkább ott mutatkoznának jelei. De mikor kifáradna a vers, jön egy fordulat, mely iróniájával, váratlanságával vagy képtelenségével megújítja a szófolyamot.

"ha megkerülhetők a transzparonsekről / plüss drapériára átkerült szavak / mert hitelüket szegi / a szervezés és az alapanyag" - hangzik az Örögfelirat...-ban. Az alapanyag itt adott. A szervezés biztosíték a szavak hitelére, mert végig gondolt, és következetesen végig is vitt gyakorlati válik. Az Alapítói kötetének legnagyobb erénye.
/GEMMA KÖNYVEK 16. Forum, 1983./

Csuhai István

1985. március 7-én, az egyetem bölcsészkarán tartotta első felolvasóestjét a Harmadkor. Az elhangzott írások:

Névisi Ottó - A fejünkkel játszunk /próza/

Csuhai István - Uralkodó prózaeszmény a nyolcvanas években /kistanulmány/

Nagy Imre - Részletek az Alomlattiúró című rövid, de befejezetlen írásból

Fonográcz Tibor - Önelszámolás /kistanulmány/

Szijj Ferenc - Ajánlás /vers/

Balog József - Csönd, kiáltás után /próza/

Takács József - Az adott dolgok uralma /jegyzetlapok/

A felolvasás után kezdődött Háy János és Kurdi Fehér János HARMADESSZIV-SZONETT című akciója és verse felolvasása. Az esten körülbelül 160 ember volt jelen.

1985 áprilisában a Harmadkor három munkatársának volt kiállítása a szegedi Tanárképző Főiskola klubjában: Pacsika Rudolfnak /A gnosztikus város/, Háy Jánosnak /Jelenetek a hagyományos szomorúmanók életéből/ és Fuksz Lehelnek.